

Izvirni znanstveni članek
UDK 347.415(497.4)

Večkratni odstop terjatve

PROF. DR. MIHA JUHART,
Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani

1. Večkratni odstop terjatve

Do večkratnega odstopa terjatve (cediranja) pride, če odstopnik (cedent) odstopi isto terjatev več prevzemnikom (cesionarjem). Pravno pravilo mora določiti, kdo med več cesionarji pridobi terjatev v razmerju do dolžnika oziroma katera od več cesij je učinkovita in pripelje do pravnega nasledstva. Pri obravnavanju tega vprašanja je treba razlikovati med pripadnostjo terjatve in upravičenostjo v razmerju do dolžnika. Pripadnost terjatve se nanaša na razmerje med cedentom in več cesionarji ter določa premik cedirane terjatve v premoženje enega od njih. S cesijo ne more nastati nova terjatev proti dolžniku, zato lahko obstoječo terjatev pridobi en sam cesionar. V razmerju do dolžnika pa je treba izhajati iz načela, da se ohranja nevtralnost njegovega pravnega položaja. Dolžnik ne sodeluje v poslu med cedentom in cesionarjem, zato se mora njegov položaj kvalitativno ohraniti, kar pa seveda ne pomeni, da se zanj nič ne spremeni. Zaradi učinka pravnega nasledstva mora dolžnik izpolniti drugemu upniku (cesionarju), če se izpolnijo določeni pogoji. Sprememba osebe, ki je upravičena zahtevati in sprejeti dolžnikovo izpolnitev, še ne pomeni poslabšanja dolžnikovega položaja. Treba pa je varovati njegov upravičen interes. Kljub opravljeni cesiji lahko dolžnik še naprej ostane zavezan cedentu, čeprav mu terjatev ne pripada več in cedent v medsebojnem razmerju nastopa bodisi kot pooblaščenec cesionarja, gestor v njegovo korist ali celo brez pravnega temelja (drugi odstavek 419. člena OZ).¹

O večkratnem cediranju lahko govorimo šele takrat, ko cedent isto terjatev odstopi več cesionarjem in z vsakim od njih sklene tudi pogodbo o cesiji. Dokler je med strankama sklenjen

---

¹ Podrobneje Cigoj, Komentar Zakona o obligacijskih razmerjih, ČZ Uradni list, Ljubljana 1984, str. 1287; Juhart v: Juhart, Plavšak, Obligacijski zakonik s komentarjem, II. knjiga, GV Založba, Ljubljana 2003, str. 583.

samo zavezovalni posel, iz katerega izvira obveznost cediranja, do spremembe pripadnosti terjatve ni prišlo. Pridobitelj iz zavezovalnega posla še ne pridobi terjatve in do konflikta pride samo, če je glede iste terjatve sklenjenih več pogodb o cesiji. Kadar je ista terjatev predmet več zavezovalnih poslov, se razmerje med strankama razrešuje po splošnih pravilih. Ker odsvojitelj terjatve, potem ko terjatev enkrat cedira, ni več njen upnik, z njo ne more več razpolagati, ker je izgubil njeno pripadnost. S spremembo pripadnosti je prešlo tudi razpolagalno upravičenje. Zato v obveznostnem razmerju nastopi stanje naknadne nemožnosti izpolnitve in odnos med strankama se reši po pravilih o neizpolnitvi zavezovalnega posla. Do večkratnega cediranja pride torej šele potem, ko je realiziran tudi razpolagalni posel. V praksi razlikovanje največkrat ni posebno pomembno, ker se med strankama zavezovalnega posla hkrati z zavezovalnim poslom sklene tudi pogodba o cesiji. Zavezovalni in razpolagalni posel sta največkrat zlita v en sam historični dogodek. Možnost večkratnega cediranja pa izhaja iz lastnosti terjatve kot netelesne stvari. Prenos terjatve s cesijo nastopi le z voljnim dejanjem med cedentom in cesionarjem in ne ustvarja nobenega posebnega dogodka v zaznavnem materialnem svetu. Odstop terjatve prestopi v materialni svet šele potem, ko je dolžnik izvedel za izvršeni odstop, kar pa v našem pravu ni konstitutivni pogoj za nastanek pravnih posledic odstopa (glej prvi odstavek 419. člena OZ).

V zvezi z večkratnim odstopom terjatve se lahko pojavijo različni pravni položaji, ki so odvisni od pravne podlage, zaradi katere je prišlo do odstopa. Upnik lahko večkrat odstopi terjatev na podlagi sklenjenega zavezovalnega pravnega posla. Tak položaj je najbolj pogost in primerljiv z večkratnim razpolaganjem s stvarjo. Upnik isto terjatev proda več kupcem in z vsemi kupci sklene tudi sporazum o odstopu terjatve (cesija v ožjem pomenu). Ta položaj v nadaljevanju opisujemo kot splošen položaj in ga rešuje posebno pravilo 420. člena OZ. Zapletati pa se začne, če je podlaga za cesijo dogovor o odstopu terjatve v zavarovanje, pri katerem je treba poleg navedenega pravila 420. člena OZ upoštevati še posebno pravilo tretjega odstavka 207. člena SPZ. Ker se pravni pravili razlikujeta, se postavlja vprašanje, kako rešiti problem večkratnega cediranja, če je terjatev enkrat odstopljena na podlagi pravnega posla, drugič pa na podlagi pravnega posla v zavarovanje. Kateremu od cesionarjev dati v tem položaju prednost, je predmet razlage. Do pravne posledice prehoda terjatve na novega upnika pa lahko pride tudi neposredno na podlagi zakona (*cessio legis*).² V tem primeru se lahko vzpostavi konkurenca med pravnoposlovnim in zakonitim prehodom terjatve. In tudi v tem položaju je treba določiti cesionarja, ki mu terjatev pripada in ki je pravni naslednik cedenta. Naj ponovimo, da to ni nujno tisti, ki mu dolžnik izpolni cedirano terjatev. Dolžnikovo izpolnitev lahko prejme tudi nepravi (navidezni) upnik, ki pa s tako izpolnitvijo neupravičeno obogati, saj prejme nekaj, za kar ni pravnega naslova. Tisto, kar prejme, mora na podlagi splošnih pravil o neupravičeni obogatitvi vrniti, če pa je pri sprejemanju izpolnitve ravnal nepošteno, je odgovoren tudi za škodo, ki je pri tem nastala.

² Podrobneje o zakoniti cesiji glej Juhart, Cesija – pogodbeni odstop terjatve, Gospodarski vestnik, Ljubljana 1996.

Cesija kot tristransko pravno razmerje, ki vzpostavlja vez med starim, novim upnikom in dolžnikom, pa zastavlja posebna vprašanja tudi v pravnih razmerjih z mednarodnim elementom. Gre za vprašanje, ali naj se večkratno cediranje obravnava po pravu odstopljene terjatve ali po pravu, ki velja za razmerje med cedentom in cesionarjem. Če naj velja druga rešitev, pa se lahko dodatno zaplete, če gre za več cesij, za katere veljajo različni pravni sistemi, ki glede tega vprašanja uveljavljajo različne rešitve.

2. Različna pravila večkratnega cediranja glede na pravni temelj cesije

2.1. Večkratna pravnoposlovna cesija – splošno pravilo

Za večkratno pravnoposlovno cesijo gre, če je terjatev večkrat cedirana z namenom, da cesionar postane pravni naslednik cedenta. Pravna narava in namen zavezovalnega pravnega posla pri tem nista pomembna. Pomembno je le, da je zavezovalni pravni posel veljaven in da sta se cedent in cesionar sporazumela tudi glede prenosa terjatve v premoženje cesionarja (cesija v ožjem pomenu). Ta položaj ureja pravilo 420. člena OZ, ki določa, da če je bila terjatev odstopljena raznim osebam, pripada terjatev tistemu cesionarju, o katerem je cedent najprej obvestil dolžnika ali ki se je pri dolžniku prvi oglašil.³

Problem večkratnega cediranja je v primerjalnem pravu različno rešen. V sistemih, v katerih je naznanitev cesije konstitutiven pogoj za veljavnost prenosa, problema ni. Do večkratnega cediranja sploh ne pride, ker je cesija opravljena šele z naznanitvijo dolžniku. Terjatev pridobi cesionar, o katerem cedent obvesti dolžnika. Od opravljenega naznanila naprej je samo on upravičen za nadaljnje razpolaganje s terjatvijo. V drugih sistemih je mogoče opaziti dva pristopa. Prvi pri razpolaganju s terjatvijo dosledno izhaja iz načela, da nihče ne more prenesti več pravic, kot jih ima sam, in izhodišča, da lahko s terjatvijo razpolaga samo tisti, ki mu terjatev pripada. Razpolaganja, ki jih opravi neupravičena oseba, niso veljavna in ne pripeljejo do spremembe pripadnosti terjatve. Drugačen pa je lahko položaj v razmerju do dolžnika. Proti dolžniku lahko postane upravičen tudi cesionar, ki ne pridobi terjatve. Drugi pristop izhaja iz izhodišča, da je tudi glede terjatev mogoča dobroverna pridobitev. Gre za rešitev konflikta v dobro tistega dobrovernega cesionarja, ki postane najprej upravičen v razmerju do dolžnika. Rešitev konflikta med več cesionarji se po tem pristopu približuje ureditvi dobroverne pridobitve lastninske pravice od nelastnika. Razpolaganju bivšega upnika, ki je svojo terjatev že enkrat prenesel, se torej pod določenimi pogoji priznava veljavnost.

OZ problem večkratnega cediranja rešuje drugače kot pravni sistemi, pri katerih učinki cesije nastopijo s sklenitvijo pogodbe o cesiji. Člen 420 OZ določa, da terjatev pripada tistemu cesionarju, o katerem je bil dolžnik najprej obveščen, oziroma cesionarju, ki se je pri dolžniku prvi

³ Podrobneje, Juhart v: Juhart, Plavšak, Obligacijski zakonik s komentarjem, II. knjiga, GV Založba, str. 586.

oglasil. Ob tem se poudarja zakonodajalčeva dilema pri odločitvi med načelom, da je veljaven le tisti odstop, ki je bil prvi, in varstvom dobre vere v pravnem prometu. Zato ima v našem pravu obvestilo oziroma zavedanje dolžnika, da je terjatev odstopljena, močnejši učinek kot v primerjalnem pravu. Naznanitev torej ne vpliva le na razmerje med cesionarjem in dolžnikom, ampak je pomembna tudi v odnosu med cedentom in cesionarjem.

Pravilo 420. člena OZ torej odstopa od načela, da nihče ne more prenesti več pravic, kot jih ima sam, ki je večinoma uveljavljeno v primerjalnem pravu in tudi na področje pravnega prometa s terjatvijo vnaša možnost pridobitve pravice od neupravičene osebe. S tem se ureditev približuje pravilu, ki omogoča pridobitev lastninske pravice na premičnini od nelastnika. Vendar so pravila SPZ strožja, kot jih določa OZ za pridobitev terjatve od neupravičene osebe. Pravila stvarnega prava vežejo pridobitev od nelastnika na posebne pogoje, ki se nanašajo tako na odsvojitelja kot pridobitelja. Veljavno konstituiranje lastninske pravice pridobitelja zahteva tako pridobiteljevo dobro vero kot tudi poseben odsvojiteljev odnos do stvari (posest na temelju pravnega posla, sklepanje posla v okviru dejavnosti, javna dražba). Pravilo OZ o večkratnem cediranju pa teh pogojev posebej ne postavlja. Zato bi lahko sklepali, da lahko terjatev na temelju prve naznanitve pridobi tudi nedobroverni cesionar. Pogoj dobrovernosti namreč ni posebej določen niti na cesionarjevi niti na cedentovi strani. Vprašanje pa je, ali je mogoče nedobrovernost sankcionirati z uporabo drugih pravnih institutov. V poštev bi prišla predvsem pravila o neveljavnosti zaradi nasprotovanja načelom vestnosti in poštenja. Na tej podlagi bi bilo mogoče šteti cesijo za neveljavno, če je nedobroveren cesionar. Gre za primere, ko cesionar ve, da je bila terjatev že prej odstopljena nekomu drugemu. Iz take cesije zaradi ničnosti ne nastanejo pravni učinki in ne pride do spremembe pripadnosti terjatve. Upnik terjatve postane dobroverni cesionar, kljub temu da je bil dolžnik najprej obveščen, da je bila terjatev odstopljena nedobrovernemu cesionarju. Za dolžnikovo izpolnitev pa je v tem primeru treba analogno uporabiti pravilo o tem, da jo lahko do naznanitve opravi staremu upniku. Zato jo lahko dolžnik nedvomno v dobri veri izpolni tistemu, o katerem je bil najprej obveščen.

2.2. Večkratni odstop terjatve v zavarovanje – splošno pravilo

Odstop terjatve v zavarovanje urejajo tako pravna pravila OZ (426. člen OZ) kot SPZ (207. do 209. člen). Oba predpisa sta dovolj abstraktna, da ne ustvarjata pomembnejše vsebinske razlike. Dvojno ureditev je do neke mere celo mogoče pojasniti s tem, da določba OZ na odstop v zavarovanje gleda z vidika prenosa terjatve, določbe SPZ pa upoštevajo predvsem naravo zavarovanja in uveljavljajo pravila, ki se smiselno navezujejo na prenos lastninske pravice v zavarovanje.

Odstop v zavarovanje (fiduciarna cesija) je po vsebini posebna oblika zavarovanja obveznosti, in ne posebna oblika odstopa terjatve, kot bi to lahko izhajalo iz poimenovanja. V sodobnem

pravnem prometu je čedalje večja potreba po zavarovanju predvsem denarnih obveznosti in praksa išče nove mehanizme, ki naj upniku zagotovijo varnejši položaj. Ker je realno premoženje omejeno oziroma zaradi nizke vrednosti potrošnih premičnin neprimerno za zavarovanje, so lahko tudi terjatve, ki jih ima dolžnik do svojih dolžnikov, sredstvo za zavarovanje upnikove terjatve. Tako je posebej urejena zastavna pravica na terjatvi, ki je indiskretna oblika zavarovanja in temelji na zastavni pogodbi, s katero se zastavni upnik in zastavitelj, upnik zastavljene terjatve, dogovorita o zavarovanju terjatve z ustanovitvijo zastavne pravice na drugi terjatvi. Ta pogodba ima naravo zavezovalnega pravnega posla in zastavna pravica nastane tako, da zastavitelj obvesti svojega dolžnika, da je terjatev zastavljena. Tudi odstop terjatve v zavarovanje ima podoben zavarovalni namen, od zastavne pravice pa se razlikuje predvsem v tem, da ne gre za akcesorno zavarovanje in da je njegova izvedba mogoča tudi tako, da dolžniku terjatve, s katero se zavaruje druga terjatev, transakcija ostane prikrita. Kot že rečeno, v naši pravni ureditvi nastopi pravni učinek cesije že s sporazumom med cedentom in cesionarjem in naznanitev cesije dolžniku ni konstitutivni pogoj za njeno veljavnost.

Bistvena značilnost fiduciarne cesije je, da ima pravno naravo fiduciarnega pravnega razmerja. O fiduciarni pravni naravi govorimo takrat, kadar je pri izvedbi transakcije na eno stranko preneseno več pravic, kot bi to zahtevala gospodarska narava. Zato se lahko strinjamo s stališčem, da imajo fiduciarne zavarovanja hibridno naravo in da gre pri njih pravzaprav za »žlahtnejšo« obliko zastavne pravice.⁴ Podlaga fiduciarne cesije je pogodba o zavarovanju. Dolžnik se za zavarovanje svojega dolga zaveže upniku, da mu bo cediral svojo terjatev. Upnik pa se zaveže, da bo poskrbel za ohranitev in izterjavo odstopljene terjatve. Prvi odstavek 207. člena SPZ postavlja domnevo, da je terjatev fiduciarno odstopljena pod razveznim pogojem plačila zavarovane terjatve. Če cedent iz fiduciarne prenosa izpolni zavarovano terjatev, z izpolnitvijo po zakonu povratno pridobi odstopljeno terjatev nazaj, oziroma če je bila ta že izpolnjena, pravico, da zahteva izročitev. Ker prejemnik zavarovanja (cesionar) pridobi položaj upnika (polno pravico), je posel fiduciarne narave, saj ni sklenjen z namenom prenosa pravice, ampak le z namenom zavarovanja. Drugače od nekaterih drugih fiduciarne poslov za odstop v zavarovanje ne velja pravilo, da je mogoče fiducijo ves čas trajanja razmerja preklicati. Namen posla je povsem jasen. Cesionar do izpolnitve razveznega pogoja postane upnik terjatve, ki je predmet zavarovanja.

V primeru večkratnega odstopa terjatve v zavarovanje je treba uporabiti posebno pravilo tretjega odstavka 207. člena SPZ. To pravilo uveljavlja drugačno rešitev kot pravilo 420. člena OZ in v konfliktu med več cesionarji, ki jim je bila fiduciarno odstopljena terjatev, daje prednost tistemu, ki mu je bila terjatev najprej odstopljena. Taka rešitev je skladna z namenom

⁴ Tratnik, Rijavec, Keresteš, Vrenčur, Stvarnopravna zavarovanja, Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, Maribor 2001, str. 151.

fiduciarnega odstopa terjatve kot oblike zavarovanja.⁵ Predvsem rešitev konflikta več zavarovanj izhaja iz načela vrstnega reda, čemur sledi tudi navedena določba tretjega odstavka 207. člena SPZ. Namen zavarovanja je pridobitev prednostne poplačilne pravice, in to naj pridobi prvi pridobitelj zavarovanja, ki naj poplača svojo terjatev v celoti, za njim pa naj po istem načelu k poplačilu pristopijo naslednji prejemniki zavarovanj. Rešitev tretjega odstavka 207. člena SPZ pa je skladna tudi z možnostjo uporabe fiduciarne cesije kot diskretnega zavarovanja. Namen dajalca in prejemnika zavarovanja je lahko tudi v tem, da se dolžniku ne razkrije, da se je terjatev uporabila za zavarovanje, in se naznanitev cesije izvede šele takrat, ko naj se prejemnik zavarovanja poplača. Tak namen je značilen predvsem za odstop bodočih terjatev v zavarovanje, pri katerem prejemnik zavarovanja nima posebnega interesa, da bi prejel izpolnitev dolžnika dajalca zavarovanja, razen če njegova zavarovana terjatev ni izpolnjena.

Kljub temu da je pravilo tretjega odstavka 207. člena SPZ prilagojeno posebnostim fiduciarne cesije, pa je njegov doseg zelo omejen. Brezpogojno ga lahko uporabimo samo v primeru konflikta med več cesionarji, če je bila vsem ista terjatev fiduciarno odstopljena. Če je bila dolžniku naznanjena kasnejša fiduciarne cesija in je dolžnik veljavno izpolnil temu cesionarju, lahko cesionar, ki mu je bila terjatev prvemu cedirana v zavarovanje, zahteva, naj mu prejemnik izpolnitve povrne toliko, kolikor je potrebno za poplačilo njegove zavarovane terjatve. Dokazno breme, da je bila terjatev večkrat fiduciarno odstopljena, je v skladu s splošnimi pravili na prvem cesionarju, ki to zatrjuje. Na prvi pogled gre za težko breme, vendar ima celotna transakcija fiduciarne cesije posebnosti, ki jasno kažejo na njeno posebno pravno naravo. Na fiduciarne cesije nedvomno kaže vsaka zveza z zavarovano terjatvijo. Seveda pa gre za posel med tretjima osebama (cedent in kasnejši cesionar), ki ga lahko prejšnji cesionar najlažje dokaže, če o tem poslu obstaja listina, ki naj jo predložita stranki.

2.3. Konflikt polnega odstopa in odstopa v zavarovanje

Neskladje med določbami obligacijskega in stvarnopravnega zakonika načinja nekatere nove probleme. Predvsem se postavlja vprašanje medsebojne konkurence odstopa in fiduciarnega odstopa. V literaturi najdemo različna stališča.⁶ Vrenčur se v tem primeru zavzema za prednost splošne ureditve.⁷ To stališče je prevzela tudi sodna praksa: »Po Obligacijskem zakoniku in Stvarnopravnem zakoniku veljata dva različna sistema večkratne cesije. V primeru dveh ali več cesij iste terjatve, pri čemer pa te cesije niso fiduciarne, velja pravilo 420. člena OZ,

⁵ Tratnik v: Juhart, Tratnik, Vrenčur, Stvarnopravni zakonik s komentarjem, GV Založba, Ljubljana 2003, str. 864.

⁶ Vrenčur, Moderne oblike zavarovanj plačil, GV Založba, Ljubljana 2005; Juhart v: Juhart, Plavšak, Obligacijski zakonik s komentarjem, II. knjiga, GV Založba, Ljubljana 2003, str. 586.

⁷ Vrenčur, Moderne oblike zavarovanj plačil, GV Založba, Ljubljana 2005, str. 182.

po katerem je učinkovitost cesije odvisna od prioritete obvestitve dolžnika, medtem ko je v primeru več fiduciarnih cesij iste terjatve treba uporabiti pravilo tretjega odstavka 207. člena SPZ. Učinkovitost cesije je v slednjem primeru odvisna od prioritete cesije. Hkrati pa iz tretjega odstavka 207. člena SPZ izhaja tudi, da velja režim po SPZ le za konflikte večkratnih fiduciarnih cesij iste terjatve. V primeru, kakršen je ta, ko si konkurirata navadna in fiduciarna cesija, je treba uporabiti splošno ureditev iz OZ.«⁸ Obrazložitev navedenega stališča posebej ne utemeljuje in se zgolj sklicuje na stališče v literaturi.

Kljub navedenemu je po mojem mnenju treba tudi v tem primeru dati prednost cesionarju iz fiduciarne cesije.⁹ Namen posebnega pravila je omogočiti prikritost fiduciarne cesije, ki drugače izgubi eno svojih bistvenih individualnih lastnosti in se skoraj povsem izenači z zastavo terjatve. Zato ima po namenu določbe fiduciarni cesionar prednost tudi pred cesionarjem, ki mu je bila terjatev odstopljena na podlagi posla, ki nima lastnosti fiduciarne pogodbe. V konfliktu večkratnega cediranja gre predvsem za odnos med cedentom in več cesionarji, pravni položaj dolžnika varujejo druga pravna pravila. Za dolžnika je relevantno le, da z gotovostjo lahko opravi pravilno izpolnitev in le v tem smislu je bistvena obvestitev. Dolžnik želi izpolniti svojo obveznost in zaradi potrebe po ohranjanju nevtralnosti njegovega pravnega položaja mu ni mogoče naložiti bremena, da ugotavlja, kateremu od cesionarjev je bila terjatev najprej odstopljena oziroma na kakšni podlagi (fiduciarni ali ne) je bil prenos izvršen. Zato velja sprejeti pravilo, da lahko dolžnik z učinkom ugasnitve obveznosti vselej izpolni cesionarju, ki mu je bil najprej naznanjen, in se lahko drži splošnega pravila. Seveda pa tudi dolžnika veže splošna dolžnost, da ravna v skladu z dobro vero in poštenjem. Če je obveščen o odstopu terjatve več cesionarjem, mora izpolniti tistemu, ki mu pripada terjatev. To lahko od njega zahtevamo samo, če so obvestila o odstopu dovolj zanesljiva, da kažejo na čas odstopa. Navsezadnje velja enako v primeru večkratnega fiduciarne odstopa. Tudi v tem primeru lahko dolžnik prejme več obvestil o odstopu, in če lahko zanesljivo oceni, komu je bila terjatev najprej odstopljena, naj izpolni temu cesionarju, saj terjatev pripada njemu. Če pa na podlagi prejetih obvestil ni gotovo, komu pripada terjatev, lahko dolžnik izpolni tistemu, o katerem je bil najprej obveščen. Če je s tem izpolnil napačnemu upniku, je prejemnik izpolnitve okoriščen na račun pravega upnika, ki pa mora to korist iztožiti od neposrednega prejemnika izpolnitve. Enako lahko pravilo deluje tudi med več cesionarji, če gre za različen namen cesije. Kot dodaten argument lahko upoštevamo tudi splošno načelo, da je določba SPZ kasnejša.

⁸ VS RS, sodba III Ips 8/2007.

⁹ Glej tudi Juhart v: Juhart, Plavšak, Obligacijski zakonik s komentarjem, II. knjiga, GV Založba, Ljubljana 2003, str. 589.

2.4. Konflikt pravnoposlovne in zakonite cesije

Nobeno pravno pravilo pa ne določa, kako v primeru več odstopov razvrščati zakonito cesijo. Učinek zakonite cesije nastopi v trenutku, ko so izpolnjeni pogoji, ki jih predpisuje zakon. Tudi ta pravna posledica ni določena z zakonom, vendar lahko smiselno uporabimo pravila o pridobitvi lastninske pravice na podlagi zakona. Tako kot veljajo pravila o pravnoposlovnem prenosu lastninske pravice kot model za prenos drugih premoženjskih pravic, lahko smiselno enako velja pri zakonitih pridobitvah in zakonita cesija ni nič drugega kot zakonita pridobitev terjatve. Pravna posledica zakonitega prenosa terjatve je enaka kot pri pogodbenem prenosu, zato je treba tudi pri zakonitem prenosu izhajati iz načela, da se dolžnikov pravni položaj ne sme poslabšati. Dolžnik je oseba, ki je zunaj pravnega razmerja med starim in novim upnikom, zato je razumljivo, da se nanj ne smejo raztezati nobene posebne pravne posledice, saj bi šlo v tem primeru za učinek proti tretji osebi, ki ni stranka obligacijskega razmerja. Nevtalnost dolžnikovega pravnega položaja zagotavlja določba drugega odstavka 419. člena OZ, ki določa, da mora dolžnik izpolniti novemu upniku (prejemniku, cesionarju) samo, če je bil obveščen o odstopu terjatve. Temu skladno pa je pravilo, da ima med več cesionarji prednost tisti, o katerem je bil dolžnik najprej obveščen. Nobenega argumenta ni mogoče najti, ki bi nasprotoval temu, da se enako pravilo uporabi tudi pri zakoniti cesiji, saj gre za zagotavljanje istega pravnega načela o nevtralnosti dolžnikovega pravnega položaja.

3. Večkratni odstop terjatve z mednarodnim elementom

Prav tristranskost razmerja, ki povezuje cedenta, cesionarja in dolžnika (cessusa), pa vpliva tudi na razmerja z mednarodnim elementom. Pri dvostranskih pravnih razmerjih gre za razmerje z mednarodnim elementom, če stranki prihajata iz različnih pravnih sistemov. Cesija je dvostransko pravno razmerje, če gre za razmerje med cedentom in cesionarjem. Ker se učinki cesije raztezajo tudi na dolžnika, pa nastopi nova možnost vzpostavitve mednarodnega elementa z dimenzijo, ki je v dvostranskih razmerjih ne zaznamo. Gre za vprašanja, ki nastanejo v primeru, da je pravno razmerje med cedentom in cesionarjem podrejeno enemu pravnemu sistemu, pravno razmerje med cedentom in dolžnikom pa drugemu. To velja še posebno za večkratni odstop terjatve, pri čemer bi se lahko dodatno zapletlo, če bi prišlo do več razmerij med cedentom in cesionarjem, ki bi bila podrejena različnim pravnim sistemom.

V veljavnem slovenskem pravu je kolizijsko pravilo, ki odkazuje na pravo, ki naj se uporabi v primeru odstopa terjatve, določeno v dveh pravnih virih. Najprej je treba omeniti določbo 26. člena Zakona o mednarodnem zasebnem pravu in postopku (ZMZP), ki določa, da se za učinek odstopa terjatve za dolžnika, ki ni sodeloval pri odstopu, uporabi pravo, po katerem se presoja odstopljena terjatev. Poleg tega pa je treba upoštevati tudi 14. člen Uredbe evropskega parlamenta in sveta o uporabi prava v pogodbenih obligacijskih razmerjih (Rim I), ki pomeni

del pozitivnega prava v Republiki Sloveniji. Ta določba je kompleksnejša od ureditve 26. člena ZMZZ in ločuje med pravnimi posledicami v razmerju med cedentom in cesionarjem ter med pravnimi posledicami proti dolžniku. Pravno razmerje med cedentom in cesionarjem ureja prvi odstavek 14. člena Uredbe Rim I, ki določa, da se za razmerje med odstopnikom (cedentom) in prevzemnikom (cesionarjem) pri odstopu pogodbe uporablja pravo, ki se v skladu z Uredbo Rim I uporablja za pogodbo med odstopnikom (cedentom) in prevzemnikom (cesionarjem). Teorija mednarodnega zasebnega prava v tem primeru govori o pravu oziroma statutu kavzalne pogodbe.¹⁰ ZMZZ vprašanja odnosa med cedentom in cesionarjem ne ureja, vendar lahko sklepamo, da za to vprašanje veljajo splošna pravila mednarodnega zasebnega prava. Iz določbe 26. člena ZMZZ povsem jasno izhaja, da sta njena namen in doseg omejena le na pravne učinke do dolžnika odstopljene terjatve, ki pri cesiji ne sodeluje. Zato kaže za razmerje med cedentom in cesionarjem uporabiti splošni pravili 19. in 20. člena ZMZZ, ki določata, da se za pogodbeno razmerje med strankama najprej uporabi izbrano pravo, določeno v skladu z načelom avtonomije strank, sekundarno pa pravo, ki je s pravnim razmerjem najtesneje povezano. Drugi odstavek 14. člena Uredbe Rim I pa določa dodatno kolizijsko pravilo in napotuje na uporabo prava, ki se uporablja za terjatev (statut terjatve). To naj se uporabi za presojo vprašanja, ali je terjatev prenosljiva, za določitev razmerja med cesionarjem in dolžnikom, glede pogojev, pod katerimi se lahko odstop uveljavlja nasproti dolžnika, ter vprašanja, ali je dolžnik izpolnil svoje obveznosti. Iz besedila drugega odstavka 14. člena Uredbe Rim I je zaznati enak zakonodajni namen kot iz določbe 26. člena ZMZZ. Statut terjatve naj se uporabi glede učinka cesije proti dolžniku. Razlika je le v tem, da je določba 26. člena ZMZZ abstraktna in na splošno govori o učinku cesije proti dolžniku, določba 14. člena Uredbe Rim I pa opisuje tudi najbolj tipične primere.

Določba 26. člena ZMZZ je jasna v tem, ko postavlja kolizijsko pravilo, da naj se za določena pravna razmerja, povezana z odstopom terjatve, uporabi pravo (statut) terjatve. V skladu s tem pravilom se v konkretnem primeru odkazuje na uporabo slovenskega prava, saj gre za odstopljeno terjatev proti dolžniku iz Republike Slovenije, ki je podvržena slovenskemu pravu. Če določba 26. člena ZMZZ povsem jasno odkazuje na uporabo prava odstopljene terjatve, pa ni povsem jasna glede razmejitve, za katere elemente pravnega razmerja cesije (odstopa terjatev) naj se uporabi odkazano pravo odstopljene terjatve. Povsem jasno je le določeno, da naj se pravo odstopljene terjatve uporablja le v razmerju do dolžnika odstopljene terjatve, ki pri sklenitvi pravnega posla odstopa terjatve ne sodeluje. Z argumentacijo po nasprotnem sklepanju (*a contrario*) lahko zato sklenemo, da se za pravno razmerje zavezovalnega in razpolagalnega pravnega posla uporablja drugo pravo, kot je pravo odstopljene terjatve. To drugo pravo pa naj se določi ob upoštevanju splošnih kolizijskih pravil, če gre pri odstopu terjatve

¹⁰ O pojmihi statut pogodbe in statut terjatve glej Kropholler, Internationales Privatrecht, 6. izdaja, Mohr Siebeck, Tübingen 2006, str. 493.

za razmerje z mednarodnim elementom. V tej smeri tudi sodna praksa: »Določba 26. člena ZMZPP določa pravilo o uporabi prava, po katerem se presoja terjatev oziroma dolg le za učinek odstopa terjatve za dolžnika, ki ni sodeloval pri odstopu (v konkretnem primeru torej glede vprašanja, kakšen je učinek odstopa terjatve na položaj tožene stranke kot dolžnika). Tega pravila pa ni mogoče uporabiti za vprašanje dopustnosti in veljavnosti odstopa terjatve v razmerju med odstopnikom terjatve in toženo stranko kot prevzemnikom terjatve, ki sta oba tuji pravni osebi z območja ZDA. Glede tega pogodbenega razmerja je treba uporabiti pravo, veljavno na območju ZDA.«¹¹

Namen kolizijskega pravila, ki za učinek v razmerju do dolžnika odstopljene terjatve odkazuje na pravo odstopljene terjatve, je zagotavljanje nevtralnega pravnega položaja dolžnika. Zato se je treba vprašati, ali pravno pravilo o večkratnem cediranju učinkuje na dolžnikov pravni položaj ali ne. Namen pravnega pravila o večkratnem cediranju je, da določi, komu od več cesionarjev je odstopljena terjatev. Če upnik večkrat razpolaga s terjatvijo, s tem ne more ustvariti nove terjatve. Dolžnik odstopljene terjatve dolguje eno samo izpolnitev in funkcija pravila o pravnih posledicah večkratnega cediranja je, da določi tistega cesionarja, ki mu odstopljena terjatev pripada. Cedent izpolni svojo obveznost le proti cesionarju, ki je pridobil odstopljeno terjatev, drugi zavezovalni posli med cedentom in drugimi cesionarji pa ostanejo neizpolnjeni. Zanje je treba uporabiti splošne pravne posledice, ki veljajo za neizpolnitev obveznosti. Večkratno cediranje izhaja iz razmerja med cedentom in cesionarjem in se neposredno ne nanaša na pravni položaj dolžnika odstopljene terjatve. Naloga pravila o večkratnem cediranju je, da določi, kateremu od cesionarjev je treba dati prednost. Gre torej za vprašanje prehoda odstopljene terjatve iz ene premoženjske mase v drugo, in ne za razmerje do dolžnika.

Pravni položaj dolžnika odstopljene terjatve varujejo druga pravna pravila. Najprej je to brez dvoma pravilo, da lahko proti novemu upniku cesionarju uveljavlja vse ugovore, ki jih je imel proti cedentu. Zelo pomembna varovalka dolžnikovega pravnega položaja pa je tudi okoliščina, da lahko opravi izpolnitev na način, da je prost obveznosti in da pri tem ne prevzema tveganja, da jo je izpolnil napačni osebi. Namen pravne ureditve cesije ni nespremenljivost, ampak nevtralnost dolžnikovega pravnega položaja. Zaradi opravljenega odstopa terjatve mora dolžnik izpolniti drugemu upniku, kot mu je dolgoval pred tem. Dolžnikov pravni položaj pa je varovan s posebnim pravilom, da lahko dolžnik veljavno z učinkom osvoboditve izpolni prvotnemu upniku cedentu, če o izvedeni cesiji ni bil obveščen oziroma ni vedel, da je bila terjatev odstopljena novemu upniku (drugi odstavek 419. člena OZ).

Če se teorija mednarodnega zasebnega prava ni izrekla do vprašanja ureditve večkratnega cediranja v okviru 26. člena ZMZPP, pa na izrecno stališče naletimo v literaturi k drugemu odstavku 14. člena Uredbe Rim I. Tako lahko najdemo izrecno stališče, da naj se prioritetni

¹¹ VSL, sodba I Cpg 147/2007

konflikt oziroma vprašanje večkratnega odstopa terjatve presoja po pravu, ki velja za odnos med cedentom in cesionarjem, če so vsi odstopi terjatev podrejeni istemu pravu.¹² V nadaljevanju pa je posebej opozorjeno, da pravilo 14. člena Uredbe Rim I povzroča težavo, če bi bila terjatev večkrat odstopljena, pa bi za odstope veljali različni pravni sistemi.

---

¹² T. Rauscher, *Europäisches Zivilprozess und Kollisionrecht, Kommentar*, Sellier, München 2011, str. 533.

UDK 347.415(497.4)
Pravni letopis 2012, str. 137–147

DR. MIHA JUHART

Večkratni odstop terjatve

Do večkratnega odstopa terjatve (cediranja) pride, če odstopnik (cedent) odstopi isto terjatev več prevzemnikom (cesionarjem). Pravno pravilo mora določiti, kdo med več cesionarji pridobi terjatev v razmerju do dolžnika oziroma katera od več cesij je učinkovita in pripelje do pravnega nasledstva. V veljavnem slovenskem pravu je primarno uveljavljeno pravilo, da ima prednost cesionar, o katerem je cedent najprej obvestil dolžnika. To pravilo velja za pogodbeni odstop terjatve in različne oblike zakonite cesije. Drugačno pravilo velja za odstop terjatve v zavarovanje. V konfliktu več cesionarjev ima prednost tisti, ki mu je bila terjatev naprej fiduciarno odstopljena. Problem večkratnega odstopa se lahko pojavi tudi v razmerjih z mednarodnim elementom. V teh razmerjih naj se upošteva pravo pogodbe o odstopu terjatve, in ne pravo dolžnika.

Ključne besede: odstop terjateve, cesija, odstop v zavarovanje, konflikt več odstopov

